

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Καινοτομία για βιώσιμο μέλλον — Σχέδιο Δράσης για την Οικοκαινοτομία (Eco-AP)»

COM(2011) 899 final

(2012/C 351/14)

Εισηγητής: ο κ. Lutz RIBBE

Στις 15 Δεκεμβρίου 2011, και σύμφωνα με το άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα:

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Καινοτομία για βιώσιμο μέλλον — Σχέδιο Δράσης για την Οικοκαινοτομία (Eco-AP)

COM(2011) 899 final

Το ειδικευμένο τμήμα «Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη και περιβάλλον», στο οποίο ανατέθηκαν οι σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 29 Αυγούστου 2012.

Κατά την 483η σύνοδο ολομέλειας της 18ης και 19ης Σεπτεμβρίου 2012 (συνεδρίαση της 18ης Σεπτεμβρίου) η ΕΟΚΕ υιοθέτησε με 141 ψήφους υπέρ, 5 κατά και 6 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση:

1. Σύνοψη των συμπερασμάτων και συστάσεων της ΕΟΚΕ

1.1 Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την πρόταση για το Σχέδιο δράσης για την οικοκαινοτομία. Ιδιαίτερα επιδοκιμάζεται από την ΕΟΚΕ η προσέγγιση που περιλαμβάνει το Σχέδιο Δράσης όσον αφορά τον εντοπισμό και την εξάλειψη φραγμών και την ενίσχυση μοχλών προώθησης θετικών εξελίξεων.

1.2 Δεν μπορεί να υπάρξει γενικός ορισμός της έννοιας οικοκαινοτομία επειδή σε μια κοινωνία (αλλά και σε διάφορους πολιτισμούς) διαφέρουν πολύ οι αντιλήψεις σχετικά με το αν κάτι μπορεί να χαρακτηριστεί ως «καινοτόμο» ή προοδευτικό. Επομένως, η Επιτροπή θα πρέπει να θέσει όσο το δυνατό σαφέστερα ποιοτικά, και στο μέτρο του δυνατού, ακόμη και ποσοτικά κριτήρια επιλογής για τους επιμέρους τομείς στους οποίους επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί.

1.3 Επιχειρήσεις που θα επωφεληθούν από το μελλοντικό Σχέδιο Δράσης, θα πρέπει να δεσμευτούν να περιγράψουν σε σύντομη πρόσθετη μελέτη τα σημεία στα οποία αντιμετωπίζουν οι ίδιες τα μεγαλύτερα εμπόδια κατά την εφαρμογή ή τη διάθεση στην αγορά των τεχνολογιών τους.

1.4 Τα προϊόντα της οικοκαινοτομίας που ενισχύονται από την ΕΕ πρέπει να είναι καθ' όλο τον κύκλο της ζωής τους αποδοτικά από άποψη πόρων, θεμιτά και βιώσιμα. Η ενίσχυση της οικοκαινοτομίας πρέπει να συνδυάζεται με τα κριτήρια της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιωσιμότητα.

1.5 Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στις επονομαζόμενες μικρές προσαρμοσμένες περιβαλλοντικές τεχνολογίες. Στη γνωμοδότησή της «Πραγματικότητες και ευκαιρίες για την εφαρμογή προσαρμοσμένων περιβαλλοντικών τεχνολογιών στα υποψήφια κράτη μέλη»⁽¹⁾, η ΕΟΚΕ είχε ήδη επισημάνει τις πολυάριθμες εναλλακτικές επιλογές για την εξεύρεση καιρίων σφαιρικών λύσεων και την ανάγκη ανάπτυξής τους. Οι προσαρμοσμένες, αποκεντρωμένες τεχνολογικές λύσεις μικρής κλίμακας συχνά δεν ενδιαφέρουν τα

ερευνητικά κέντρα ή τους επενδυτές διότι αποφέρουν ελάχιστα έως μηδενικά κέρδη, δεδομένου ότι είναι φθηνές αλλά όμως αποτελεσματικές. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Επιτροπή να συμπεριλάβει στο νέο Σχέδιο Δράσης τις συστάσεις που είχαν διατυπωθεί στη γνωμοδότηση.

1.6 Οι ισχύουσες οδηγίες και οι κανονισμοί αλλά και τα κριτήρια ενίσχυσης από τα διαρθρωτικά ταμεία και την αγροτική πολιτική πρέπει να εξετάζονται σε τακτικά διαστήματα, ώστε να διαπιστώνεται εάν είναι απαραίτητη η προσαρμογή τους σε νεότερες περιβαλλοντικές τεχνολογικές καινοτομίες.

1.7 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλείται να υποβάλει επιτέλους τον κατάλογο των περιβαλλοντικά επιζήμιων επιδοτήσεων, και να τις καταργήσει σταδιακά. Δεν μπορεί από τη μία πλευρά να ενισχύονται με πολλές προσπάθειες και δαπάνες οι οικοκαινοτομίες και από την άλλη πλευρά να συμβάλλουμε στην καταστροφή του περιβάλλοντος μέσω μιας λανθασμένης πολιτικής επιδοτήσεων.

2. Περιεχόμενο του εγγράφου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

2.1 Με στόχο την υλοποίηση και την εφαρμογή της στρατηγικής Ευρώπη 2020, η οποία αποτελεί το σημερινό εργαλείο προγραμματισμού και διαμόρφωσης πολιτικής της Επιτροπής, δρομολογήθηκαν οι γνωστές επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες.

— Ένωση καινοτομίας

— Νεολαία σε κίνηση

— Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη

— Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους

— Βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης

⁽¹⁾ EE C 112 της 30.04.2004, σ. 83

— Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας

— Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας

2.2 Σκοπός της εμβληματικής πρωτοβουλίας «Ένωση Καινοτομίας» είναι να δώσει περιεχόμενο στο Σχέδιο Δράσης για την οικοκαιοτομία, (EcoAP) αξιοποιώντας και άλλες εμβληματικές πρωτοβουλίες όπως η εμβληματική πρωτοβουλία «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποδοτικά τους πόρους», ή η «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας».

2.3 Στο Σχέδιο δράσης επισημαίνεται ότι ο στόχος των οικολογικών καινοτομιών είναι αφενός να διεισδύσουν στις ραγδαίως αναπτυσσόμενες αγορές και αφετέρου να συμβάλουν στη δημιουργία πολλών νέων θέσεων εργασίας.

2.4 Το Σχέδιο δράσης βασίζεται στο παλαιότερο «Πρόγραμμα δράσης για τις περιβαλλοντικές τεχνολογίες (ETAP)» που υιοθετήθηκε το 2004. Δεν εστιάζεται όμως αποκλειστικά και μόνον στην κλασική έρευνα όπως η ανάπτυξη νέων, «πράσινων» τεχνικών και τεχνολογιών. Το νέο Σχέδιο Δράσης θα πρέπει μάλλον να κατανοηθεί ως δέσμη μέτρων ενός γενικότερου σχεδίου για την οικολογική καινοτομία, στο οποίο διερευνώνται επίσης οι φραγμοί αλλά και οι μοχλοί προώθησης της εφαρμογής νέων τεχνολογιών, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους μπορούν να εξαλειφθούν οι μεν και να ενισχυθούν οι δε.

2.5 Το έγγραφο της Επιτροπής περιέχει ενδιαφέροντα στοιχεία από τα αποτελέσματα ερευνών οι οποίες, περιγράφουν και, ως έναν βαθμό, καταμετρούν αυτά τα εμπόδια και τους μοχλούς προώθησης.

2.6 Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, η αβεβαιότητα ως προς τη ζήτηση της αγοράς και την απόδοση των επενδύσεων αποτελούν δύο από τους κυριότερους φραγμούς, ενώ οι υψηλές τιμές της ενέργειας και των υλικών, οι νέες ρυθμίσεις, τα νέα πρότυπα και η πρόσβαση στη γνώση συγκαταλέγονται στους βασικούς μοχλούς προώθησης.

2.7 Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «Μέχρι στιγμής, η διείσδυση της οικοκαιοτομίας στις αγορές πραγματοποιείται με σχετικά αργούς ρυθμούς με εξαίρεση τον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, [...] Τα σημεία συμφόρησης στην οικοκαιοτομία αφορούν την αποτυχία των τιμών της αγοράς να αντικατοπτρίσουν με ακρίβεια το περιβαλλοντικό κόστος και όφελος, τις άκαμπτες οικονομικές δομές, τον εγκλωβισμό των υποδομών και της συμπεριφοράς και τα επίζημα κίνητρα και τις επίζημιες επιχορηγήσεις.» Το συμπέρασμα που συνάγεται είναι ότι επιβάλλεται η κατάργηση των επιχορηγήσεων που είναι επίζημιες για το περιβάλλον, προκειμένου να ενισχυθεί η οικοκαιοτομία.

2.8 Στόχος του σχεδίου δράσης είναι επιταχύνει περαιτέρω την οικοκαιοτομία γενικά, δηλαδή σε όλους τους κλάδους της οικονομίας, με σωστά στοχευμένες δράσεις. Για την επίτευξη μεγαλύτερης και σταθερότερης ζήτησης της αγοράς για την οικοκαιοτομία, θα ληφθούν στο μέλλον μέτρα στους τομείς των ρυθμιστικών κινήτρων, των ιδιωτικών και δημόσιων συμβάσεων. Επίσης, θα παρασχεθεί στήριξη στις ΜΜΕ, με στόχο τη βελτίωση της επενδυτικής ετοιμότητας και των ευκαιριών δικτύωσης.

2.9 Το Σχέδιο Δράσης για την οικοκαιοτομία εστιάζεται συνεισφέροντας στην προσφορά και στη ζήτηση, στην έρευνα και στη βιομηχανία, στα πολιτικά και χρηματοδοτικά μέσα. Επιβεβαιώνει τη θεμελιώδη σημασία του περιβαλλοντικού δικαίου ως μοχλού προώθησης της οικοκαιοτομίας και προβλέπει την επανεξέταση των σχετικών διατάξεων και προτύπων σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι δημιουργούν φραγμούς.

2.10 Επίσης υπογραμμίζει την διεθνή διάσταση της οικοκαιοτομίας καθώς και την ανάγκη για έναν αποτελεσματικότερο πολιτικό συντονισμό με διεθνείς εταίρους.

2.11 Συνολικά προβλέπονται 7 πεδία δράσης για το Σχέδιο και τίθενται τα ορόσημα κάθε πεδίου:

1. χρήση της περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας ως μέσο προώθησης της οικοκαιοτομίας,
2. υποστήριξη των έργων επίδειξης και των συμπράξεων, ώστε να ενσωματωθούν στην αγορά ελπιδοφόρες, ευφυείς και φιλόδοξες επιχειρησιακές τεχνολογίες,
3. ανάπτυξη νέων προτύπων για την τόνωση της οικοκαιοτομίας,
4. κινητοποίηση χρηματοδοτικών μέσων και υποστηρικτικών υπηρεσιών για τις ΜΜΕ
5. προώθηση της διεθνούς συνεργασίας·
6. υποστήριξη της ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων και θέσεων εργασίας και σχετικών προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, με στόχο την κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας
7. προώθηση της οικοκαιοτομίας μέσω της εμβληματικής πρωτοβουλίας «Ένωση καινοτομίας»

3. Γενικές παρατηρήσεις

3.1 Η ΕΟΚΕ στηρίζει το Σχέδιο Δράσης διότι φαίνεται να έχει λογική δομή και σωστό σχεδιασμό.

3.2 Η οικοκαιοτομία συνιστά εγχείρημα καίριας, αν όχι πρωταρχικής, σημασίας, προκειμένου να διασφαλιστεί μια αειφόρος ανταγωνιστικότητα, να υλοποιηθούν οι στόχοι της βιωσιμότητας αλλά και να υποδειχθούν στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί η ανάπτυξη της οικονομίας και του βιοτικού επιπέδου χωρίς επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

3.3 Ένα καθόλου αμελητέο ζήτημα είναι επίσης και η σημασία της έννοιας «οικοκαιοτομία». Κάτι που μπορεί να θεωρηθεί καινοτομία από ένα μεμονωμένο άτομο ή έναν πολιτισμό μπορεί να προκαλέσει αντιδράσεις σε άλλα άτομα ή άλλους πολιτισμούς. Τα πιο αποκαλυπτικά παραδείγματα αυτής της διαπίστωσης είναι η χρήση της γενετικής μηχανικής ή της πυρηνικής ενέργειας. Αυτό και μόνον καθιστά σαφές ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένας γενικά αποδεκτός ορισμός της έννοιας «οικοκαιοτομία».

3.4 Ωστόσο, η Επιτροπή δικαίως προσπαθεί στο Σχέδιο Δράσης να διατυπώσει έναν σχετικό ορισμό. Κατά την Επιτροπή, «Ως **οικολογική καινοτομία** νοείται κάθε μορφή καινοτομίας που συντελεί ή στοχεύει σε σημαντική και αποδείξιμη πρόοδο προς την υλοποίηση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, μέσω του περιορισμού των επιπτώσεων στο περιβάλλον, της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας ως προς τις πιέσεις στο περιβάλλον ή της επίτευξης πιο αποδοτικής και υπεύθυνης χρήσης των φυσικών πόρων». Είναι, ωστόσο, ασαφές τι σημαίνει «σημαντική και αποδείξιμη» πρόοδος όσον αφορά τον περιορισμό των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Η ΕΟΚΕ συνιστά, συνεπώς, στην Επιτροπή να περιγράψει λεπτομερέστερα στο σχέδιο εφαρμογής που θα εκπονηθεί αργότερα, τους επιμέρους

τομείς προτεραιότητας και να διασφαλίσει ότι η χρηματοδότηση της ΕΕ για την οικοκαιοτομία θα κατευθύνεται προς σχέδια που μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικότερα στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που έχουν τεθεί σε κάθε τομέα.

3.5 Η ΕΟΚΕ συνιστά επίσης στην Επιτροπή να εξετάσει αν μπορούν να προσδιοριστούν στο Σχέδιο δράσης τομείς ιδιαίτερης σημασίας, που θα μπορούσαν να ενισχυθούν κατά προτεραιότητα. Τομείς προτεραιότητας θα μπορούσαν να είναι οι τομείς της περιβαλλοντικής πολιτικής στους οποίους α) η ΕΕ δεν έχει σημειώσει εδώ και πολλά χρόνια παρά ελάχιστη πρόοδο, β) είναι προφανές ότι ορισμένοι περιβαλλοντικοί στόχοι δύσκολα μπορούν να επιτευχθούν, γ) η σχετική τεχνολογία εξακολουθεί να είναι δαπανηρή.

3.6 Για την ΕΟΚΕ είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι χρειάζεται να δοθεί ιδιαίτερη σημασία και στις επονομαζόμενες μικρές προσαρμοσμένες περιβαλλοντικές τεχνολογίες. Στη γνωμοδότησή της «Πραγματικότητες και ευκαιρίες για την εφαρμογή προσαρμοσμένων περιβαλλοντικών τεχνολογιών στα υπομήφια κράτη μέλη», (NAT/203 της 31ης Μαρτίου 2004) η ΕΟΚΕ είχε ήδη επισημάνει τις πολυάριθμες εναλλακτικές επιλογές για την εξεύρεση καιρικών σφαιρικών λύσεων και την ανάγκη ανάπτυξής τους. Οι προσαρμοσμένες, αποκεντρωμένες τεχνολογικές λύσεις μικρής κλίμακας συχνά δεν ενδιαφέρουν τα ερευνητικά κέντρα ή τους επενδυτές, διότι αποφέρουν ελάχιστα έως μηδενικά κέρδη, δεδομένου ότι είναι φθηνές αλλά όμως αποτελεσματικές. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Επιτροπή να συμπεριλάβει στο νέο Σχέδιο Δράσης τις συστάσεις που είχαν διατυπωθεί στη γνωμοδότηση.

3.7 Επομένως, η οικοκαιοτομία συνιστά, παράλληλα με τις νέες τεχνολογίες που διεισδύουν στην αγορά, ιδέες και σχέδια που μπορούν να υλοποιηθούν χωρίς μεγάλες επενδύσεις, η ανάπτυξη των οποίων όμως προέρχεται για τον λόγο αυτόν λιγότερο από τις επιχειρήσεις για τις οποίες προέχει η διατήρηση της θέσης τους στην αγορά ή η κατάκτηση νέων αγορών.

3.8 Για τον λόγο αυτόν είναι απαραίτητο να προάγεται η ανάπτυξη προσαρμοσμένων λύσεων για την ύπαιθρο ή για λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες ή χώρες τουλάχιστον με την ίδια ένταση με την οποία προάγονται και τα σχέδια έρευνας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων.

3.9 Η ΕΟΚΕ στηρίζει γενικά το Σχέδιο Δράσης και επιδοκιμάζει ιδιαίτερα την πρόθεση για λεπτομερή εξέταση των φραγμών.

4. Ειδικές παρατηρήσεις

4.1 Δεν διευκρινίζεται, ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο πρόκειται να επιτευχθεί η εξάλειψη αυτών των φραγμών. Καταρχάς, πρέπει να

εντοπιστούν οι φραγμοί που δυσχεραίνουν την καινοτομία (τεχνολογικού και μη τεχνολογικού χαρακτήρα) Αυτό ακριβώς συνιστά μείζονα στόχο.

4.2 Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα: στο πλαίσιο του 7ου προγράμματος πλαισίου η ΕΕ στήριξε ένα «δεύτερο σχέδιο φυτικών ελαίων». Ο στόχος ήταν να διερευνηθεί στο πλαίσιο αυτού του σχεδίου αν μπορούν να χρησιμοποιηθούν εξευγενισμένα φυτικά έλαια, τα οποία να ανταποκρίνονται στα ευρωπαϊκά πρότυπα σχετικά με το περιβάλλον και το κλίμα, για τη λειτουργία γεωργικών μηχανημάτων. Το αποτέλεσμα: οι σημερινοί κινητήρες υψηλής τεχνολογίας μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα έλαια αυτά, συμβάλλοντας συγχρόνως σε μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 60 %, ποσοστό που υπερβαίνει τις ελάχιστες τιμές που έχουν τεθεί στην οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας!

4.3 Ωστόσο, η τεχνολογία αυτή, που σαφώς μπορεί να χαρακτηριστεί ως οικοκαιοτομία, δεν θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ευρέως στην ΕΕ, όσο το ορυκτό πετρέλαιο υπόκειται σε ευνοϊκή φορολόγηση, όσο η συνιστώσα του CO₂ εξακολουθεί να κυμαίνεται σε τόσο χαμηλά επίπεδα όσο προβλέπεται, ή όσο απλώς απαγορεύεται η χρήση φυτικών ελαίων.

4.4 Επομένως, προτείνεται να εξετάσει η Επιτροπή αν μπορεί να επιβληθεί για όλα τα χρηματοδοτούμενα σχέδια η εκπόνηση σύντομης πρόσθετης μελέτης με την αναφορά πιθανών ή πραγματικών εμποδίων. Δεν χρειάζεται να είναι πραγματικές υψηλού επιστημονικού επιπέδου, αλλά απλώς προς τους πολιτικούς ιδύνοντες ως προς τους τομείς όπου χρειάζεται να αναλάβουν δράση.

4.5 Συγχρόνως, είναι απαραίτητο να επανεξετάζει η Επιτροπή σε τακτικά διαστήματα όλες τις ισχύουσες οδηγίες και τους κανονισμούς, καθώς και τα κριτήρια ενίσχυσης από τα διαρθρωτικά ταμεία και την αγροτική πολιτική, ώστε να διαπιστωθεί αν είναι απαραίτητη η προσαρμογή τους σε νεώτερες περιβαλλοντικές τεχνολογικές καινοτομίες.

4.6 Τέλος, η ΕΟΚΕ επιθυμεί να τονίσει ότι και σε αυτό το Σχέδιο Δράσης, όπως και σε πολλά άλλα έγγραφα, πολύ σωστά επισημαίνεται ότι είναι αναγκαίο να καταργηθούν οι επιδοτήσεις που είναι επιζήμιες για το περιβάλλον. Εκφράζει, συνεπώς, την ακόμη μεγαλύτερη δυσαρέσκειά της, δεδομένου ότι η Επιτροπή, παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις της ΕΟΚΕ, δεν έχει ακόμη υλοποιήσει την υπόσχεση που έχει δώσει εδώ και περισσότερο από 5 χρόνια, να καταρτίσει δηλαδή κατάλογο των επίσημων για το περιβάλλον επιδοτήσεων. Όταν διαπιστώνεται τέτοιο χάσμα ανάμεσα στα λόγια και τις πράξεις, υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να αμφιβάλλει κανείς για τη σοβαρότητα των προθέσεων της Επιτροπής.

Βρυξέλλες, 18 Σεπτεμβρίου 2012.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Staffan NILSSON